

Tomasz M. Dąbek

Bóg Ojciec i Maryja wobec Jezusa według J 2, 5 i Mt 17, 5

Salvatoris Mater 1/2, 167-178

1999

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ciekawe połączenie tekstów biblijnych, które będą stanowiły podstawę naszych rozważań, występuje w Adhortacji Apostolskiej Pawła VI *Marialis Cultus. O należytych kształtowaniu i rozwijaniu kultu Najświętszej Maryi Panny*. Ostatni akapit punktu 57 tego dokumentu brzmi: *Jakby pieczęcią przyłożoną do tej Naszej adhortacji i nowym świadectwem duszpasterskiej wartości kultu maryjnego dla doprowadzenia ludzi do Chrystusa, niech będą słowa, z jakimi Maryja Dziewica zwróciła się do sług na godach w Kanie: „Wykonajcie wszystko, cokolwiek wam powie” (J 2, 5). Te słowa, pozornie tylko wyrażają samą chęć oddalenia przykrości od uczy weselnej, w rzeczywistości, w perspektywie czwartej Ewangelii są jakby głosem, w którym zdaje się rozbrzmiewać formuła użyta przez lud izraelski do zawarcia przymierza na górze Synaj (por. Wj 19, 8; 24, 3. 7; Pwt 5, 27), lub do odnowienia wierności dla niego (por. Joz 24, 24; Ezd 10, 12; Ne 5, 12). Są także głosem w przedziwny sposób zgadzającym się z głosem Ojca, który podczas teofanii na Górze Tabor wyrzekł: „Jego słuchajcie” (Mt 17, 5).*

Maryja występuje w Kanie obok swego Syna jako Niewiasta, nowa Ewa, czynnie uczestnicząca w Jego posłannictwie¹.

Warto przeanalizować teksty Starego Testamentu, do których odnosi się w Adhortacji Paweł VI, ukazując związek zdania, które Maryja wypowiedziała do sług w Kanie, z postawą religijną Izraelitów, ludu Pierwszego Przymierza, rozumiejących znaczenie szczególnej więzi zaistniałej między nimi a Bogiem i pragnących dochować Mu wierności.

W pierwszym ze wspomnianych tekstów z Księgi Wyjścia słowa ludu stanowią rodzaj aklamacji po zawarciu przymierza, wyrażającej gotowość dochowania jego warunków: *Wtedy cały lud jednogłośnie powiedział: „Uczynimy wszystko, co nam Pan nakazał” (Wj 19, 8).*

Słowa Maryi w Kanie o podobnym brzmieniu ukazują nam Ją jako przedstawicielkę, Córę ludu Bożego, która starała się praktykować to, co dla niego jest najistotniejsze. Trudno coś dokładnie po-

Tomasz M. Dąbek OSB

Bóg Ojciec i Maryja wobec Jezusa według J 2, 5 i Mt 17, 5

SALVATORIS MATER
1(1999) nr 2, 167-178

¹Por. M. CZAJKOWSKI, *Maryja u progu i kresu dzieła Mesjasza*, w: *Egzegeza Ewangelii św. Jana*, red. F. GRYGŁEWICZ, Lublin 1992², 27-40, zwł. 29n. 34.

wiedzieć na temat uświadamiania sobie przez Maryję godności Jej Syna, ale zastosowanie do Niego słów, w Starym Testamencie przysługujących wyłącznie jednemu Bogu, stanowi analogię do wielu tekstów Nowego Testamentu będących wyrazem wiary w Bóstwo Chrystusa przez przypisywanie Mu tego, co należy wyłącznie do Boga, jak w tym przypadku całkowite posłuszeństwo Jego słowom.

Podobna wypowiedź ludu jest przytoczona po obrzędach zawarcia przymierza i pierwszym dłuższym spotkaniu Boga z Mojżeszem na świętej górze Synaj: *Wrócił Mojżesz i obwieścił ludowi wszystkie słowa Pana i wszystkie Jego zlecenia. Wtedy cały lud odpowiedział jednogłośnie: „Wszystkie słowa, jakie powiedział Pan, wypełnimy”* (Wj 24, 3).

Słowo - hebr. *dabar*, oznacza nie tylko „wypowiedź”, ale „rzecz”, „sprawę”, w tym przypadku „Boże rozporządzenie” („wypowiedź” odnosi się nie tylko do słów, ale do całej ich treści, nie tylko do co dopiero przekazanego bezpośrednio Dekalogu, ale do wszystkich przepisów zawartych w Księdze Przymierza²). Niektórzy komentatorzy zwracają uwagę na rozróżnienie w Księdze Wyjścia między „słowami”, mającymi oznaczać Dekalog (20, 1), oraz „zleceniami” (*mišpatim*) - przepisami rozpoczynającymi się w 21, 1 (*Te są prawa, które im przedstawię*)³ jako na różne terminy ukazujące albo bardziej ogólny zakres znaczeniowy, albo bliższe powiązanie z dziedziną prawa.

Dalej czytamy w tym samym rozdziale: *Wtedy wziął Księgę Przymierza i czytał ją głośno ludowi. I oświadczyli: „Wszystko, co powiedział Pan, uczynimy i będziemy posłuszni”* (w. 7).

Odczytanie Księgi Przymierza jest to ważny element przekazu Bożego słowa, podkreśla autorytet tekstu pisanego, przechowywanego przez Lud Boży⁴.

Maryja ukazuje się w Nowym Testamencie, przede wszystkim w Ewangelii św. Łukasza, jako wierna słuchaczka i czytelniczka Słowa Bożego. Świadczy o tym np. *Magnificat* jako Jej pieśń - nie stenogram z rzeczywiście wypowiedzianego hymnu, ale wynik refleksji, pracy redakcyjnej Ewangelisty, opartej na gruntownych badaniach (Łk 1, 3: *Postanowiłem więc i ja zbadać dokładnie wszystko od pierwszych chwil i opisać ci po kolei*), może na bezpośred-

² Por. S. ŁACH, *Księga Wyjścia. Wstęp - przekład z oryginału - komentarz*, Poznań 1964, 233; J. BLENKINSOPP, *The Pentateuch. An Introduction to the first five Books of the Bible*, New York-London-Toronto-Sydney-Auckland 1992, 197-228.

³ Por. B. S. CHILDS, *The Book of Exodus*, Philadelphia 1974, 505.

⁴ Por. TAMZE, 235.

nich relacjach Maryi. *Magnificat* posiada głębokie podłoże starotestamentowe⁵, świadczące o dobrej znajomości świętych tekstów.

Inna relacja z zawarcia Przymierza znajduje się w Księdze Powtórzonego Prawa: *Zbliź się ty i słuchaj tego wszystkiego, co mówi Pan, Bóg nasz. Mów ty do nas wszystko, co powie do ciebie Pan, Bóg nasz, a my usłuchamy i wykonamy to* (Pwt 5, 27). Są to skierowane do Mojżesza słowa starszych Izraela przerażonych objawami Bożej mocy, zgodnie z przekonaniem starożytnych, że Boga nikt nie może oglądać i pozostać żywym (Wj 19, 21; 23, 20. 23; Sdz 13, 12; Iz 6, 5), z czego wynika *uczucie konieczności poddania swej woli pod wolę Jahwe przez wypełnienie Jego przykazań*, przyjęcie przez lud posłannictwa przekazanego za pośrednictwem Mojżesza⁶.

Dalej czytamy w tej samej księdze: *Słuchaj, Izraelu, Pan jest naszym Bogiem - Panem jedynym* (Pwt 6, 4). Jest to *Šema Israel* - początek głównej modlitwy Izraelitów odmawianej dwa razy dziennie, obejmującej Pwt 6, 4-9; 11, 13-21; Lb 15, 37-41 oraz specjalne błogosławieństwo⁷.

Wcześniej natchniony autor pisze: *Słuchaj, Izraelu, i pilnie przestrzegaj tego, aby ci się dobrze powodziło i abyś się bardzo rozmnożył, jak ci przyrzekł Pan, Bóg ojców twoich, że ci da ziemię opływającą w mleko i miód* (Pwt 6, 3). Zaraz po Pwt 6, 4 wymienione jest przykazanie miłości Boga nade wszystko i wezwanie, by dobrze zapamiętać te słowa, przywiązać je do ręki i mieć jako ozdobę przed oczami (w. 8, co dało początek żydowskim filakteriom, przymocowywanym do rąk i czoła małym skórzanym schowkom zawierającym pergaminy z wypisanymi słowami z Pwt 6, 4-9 oraz Pwt 11, 13-21; Wj 13, 1-10. 11-16)⁸.

Wezwanie, by słuchać, obejmuje nie tylko skupienie uwagi tego konkretnego zmysłu, ale całą postawę Izraela, Ludu Bożego, wyrażającą się w zachowywaniu przykazań Bożych (por. 1 J 5, 3: *albo-*

⁵ Por. H. SCHÜRMAN, *Das Lukasevangelium*, I, Freiburg-Basel-Wien 1969, 70-80.

⁶ S. ŁACH, *Księga Powtórzonego Prawa. Wstęp - przekład z oryginału - komentarz - ekskursy*, Poznań-Warszawa 1971, 141n; M. WEINFELD, *Deuteronomy 1-11*, New York-London-Toronto-Sydney-Auckland 1991, 326. 324.

⁷ Por. S. ŁACH, *Księga Powtórzonego Prawa...*, 143; P. BOVATI, *Księga Powtórzonego Prawa (1—11)*, Kraków 1998, 83-92; M. WEINFELD, *Deuteronomy...*, 349-352.

⁸ Por. S. ŁACH, *Księga Powtórzonego Prawa...*, 144n. W czasach Chrystusa Żydzi rozumieli literalnie te słowa, można jednak rozumieć je również metaforycznie i wiązać z fizycznym lub duchowym znakiem przynależności do Boga (por. Ez 9, 4; Wj 12, 13 a także T. M. DĄBEK, „*Kto chce pójść za Mną, niech się zaprze samego siebie, niech weźmie krzyż swój i niech Mnie naśladuje*” (Mk 8, 34), w: AGNUS ET SPONSA. Prace ofiarowane o. prof. A. Jankowskiemu OSB, Kraków 1993, 33-46, zwłaszcza 43n.

wiem miłość względem Boga polega na spełnianiu Jego przykazań - słowa Umilowanego Ucznia Jezusa, który był szczególnie blisko Maryi, został Jej oddany jako syn i uczył się od Niej tego, co najważniejsze w nauce Chrystusa).

Wyrażenia bliskoznaczne do „słuchać” w tym fragmencie Pwt odgrywającym tak ważną rolę w religijności Żydów to: „bać się Pana, Boga”, „zachowywać Jego nakazy”, „wypełniać je” (w. 2), „przestrzegać” (w. 3), a także nauczać, „wpajać synom” (w. 7), czy - o samych przykazaniach: „niech pozostaną w twym sercu”. Można się tu dopatrzeć pewnej analogii do trwania wiernych w Chrystusie - winnym krzewie w J 15, 6, podobnie jak Syn jest w Ojcu, a Ojciec w Nim⁹. Trwanie dokonuje się i przejawia na zewnątrz poprzez zachowywanie przykazań, które pozostają w sercu jako prawo wyryte nie na kamiennych tablicach, ale na tablicach serc (por. Jr 31, 33).

Przyjmowanie słów Bożych jest darem łaski, jak czytamy w Dziejach Apostolskich w związku z pracą misyjną Apostoła Narodów: *Pan otworzył jej serce, tak że słuchala uważnie słów Pawła* (Dz 16, 14). Postawa słuchania stanowi warunek poznania drogi do zbawienia - jest to postawa człowieka, a równocześnie dar Boży. Zwrot: „Pan otworzył serce” wskazuje pośrednio na związek serca jako ośrodka całej osobowości z narządami zmysłów, w tym przypadku uszu jako organów słuchu reprezentujących całą osobę; wiara - owoc słuchania - doprowadziła Lidię z Tiatyry (por. Dz 16, 14n) do przyjęcia chrztu i pełnego zaangażowania się w życie chrześcijańskie - nowe życie samej osoby oraz jej otoczenia, zapewne niewolników i służących. Jej pozycja społeczna jako właścicielki znacznego przedsiębiorstwa, z którym związanych było wiele osób, może stanowić analogię do pozycji ojca rodziny¹⁰.

Podobny tekst wyrażający postawę Ludu Bożego to Joz 24, 24: *I odrzekł lud Jozuemu: „Panu, Bogu naszemu, chcemy służyć i głosu Jego chcemy słuchać”*. Jest to odpowiedź ludu na ostatnie pouczenia sędziwego Jozuego, wzywającego Izraelitów, by dochowali wierności Bogu, który wyświadczył im tyle dobrodziejstw do okazania lojalności wobec Pana, z którym zawarto przymierze¹¹. Słuchanie głosu Pana stanowi w omawianym wierszu paralelizm do służenia Mu, oznacza nie tylko przyjmowanie, ale przede wszystkim wypełnianie Jego głosu wyrażającego Jego wolę.

⁹ Por. A. JANKOWSKI, *Dopowiedzenia chrystologii biblijnej*, Poznań 1987, 77n.

¹⁰ Por. F. F. BRUCE, *Commentary on The Book of The Acts*, Grand Rapids, Michigan 1979, 331n.

¹¹ Por. S. GACEK, *Księga Jozuego. Wstęp - przekład z oryginału. Komentarz - ekskursy*, Tarnów 1993, 363n; R. G. BOLING, G. E. WRIGHT, *Joshua*, Garden City - New York 1984, 539.

Również teksty z ksiąg historycznych przedstawiających sytuację po powrocie z niewoli babilońskiej wyrażają postawę posłuszeństwa, gotowości wypełnienia woli Bożej, choćby wiązało się to ze znacznymi niedogodnościami: *I całe zgromadzenie odpowiedziało głośno: „Według orzeczenia twego winniśmy postąpić”* (Ezd 10, 12)¹² - w związku z małżeństwami zawartymi z kobietami spoza Izraela. Przy pierwszej lekturze może dziwić taka surowość, zwłaszcza jeśli się pamięta o gorliwości Żydów w czasach Chrystusa w dążeniu do pozyskiwania prozelitów, sympatyków judaizmu spośród narodów pogańskich (por. Mt 23, 15). Bardzo często taką sympatię wykazywały kobiety (Dz 13, 50: *pobożne a wpływowe*). Niekiedy były one wykorzystywane przez gorliwców judaizmu do wywierania wpływu na władze pogańskie, by podjęły prześladowania św. Pawła i jego towarzyszy (por. Dz 13, 50).

Przepisy obowiązujące w Izraelu były podyktowane dążeniem do zachowania ojczywych zwyczajów oraz nieskażonej wiary w jedyne Boga. W przekazaniu tego wszystkiego niezastąpioną rolę odgrywały matki rodzin, choć Biblia wprost mówi o nich bardzo rzadko. Podaje natomiast wiele negatywnych przykładów, kiedy to cudzoziemskie żony doprowadziły do odstępstwa swych mężów, nawet wielkiego, sławnego z mądrości króla Salomona (2 Krl 11, 1-8; Syr 47, 19n; Ne 13, 26). Bardzo zły wpływ wywierała na swego małżonka Achaba fenicka księżniczka Izebel (1 Krl 16, 31; 18, 19; 19, 1n; 21, 1-16). W następnych pokoleniach przykładem bałwochwalstwa i okrucieństwa jest postępowanie wywodzącej się z rodu Achaba Atalii, matki króla judzkiego Ochozjasza (2 Krl 11, 1-3; 2 Krn 22, 2-4. 10-12).

Dziecko słucha najpierw głosu swej matki, może poprzez jej pośrednictwo uczyć się słuchać samego Boga. Maryja-Córa Syjonu - stoi tu w rzędzie wielkich matek, wychowawczyń Izraela, postępując jako Matka nowego Izraela-Kościola.

Kolejny tekst o gotowości pełnienia woli Bożej to Ne 5, 12: *Tak uczynimy, jak ty każesz* - odpowiedź zamożnych repatriantów na żądanie darowania długów ubogim i zwrotu zastawów w sytuacji, gdy trzeba było wspólnie odbudowywać mury Jerozolimy po powrocie z niewoli¹³.

¹² H. LANGKAMMER, *Księgi Ezdrasza-Nehemiasza. Wstęp - przekład z oryginału - komentarz - ekskursy*, Poznań-Warszawa 1971, 195n. Lud zgadza się na żądanie Ezdrasza, zwraca jednak uwagę na trudności wynikające z zimnej, deszczowej pory roku.

¹³ Nehemiasz przyjmuje słowa bogaczy, ale nie do końca wierzy, że zostaną spełnione tylko na podstawie tej deklaracji, dlatego zobowiązuje ich do przysięgi oraz przez symboliczne wytrząśnięcie zanadza zapowiada karę Bożą dla tych, którzy nie spełnią obietnicy darowania długów ubogim rodakom. H. LANGKAMMER, *Księgi Ezdrasza-Nehemiasza...*, 236n.

W Starym Testamencie prorocy i mędracy wielokrotnie zwracają uwagę na kwestie społeczne, nierówności, wyzysk ubogich, określają ubóstwo jako stan haniebnny (np. Hi 24, 2-12. 14; Am 2, 6n; Iz 10, 1n); potępiają wyzysk, oszustwa, ucisk ubogich (Oz 12, 8; Am 8, 5; Mi 6, 10n; Iz 3, 14; Jr 5, 27; 6, 12; Mi 2, 1-3; Ez 22, 29; Ha 2, 5n), nieuczciwe sądy (Am 5, 7; Jr 22, 13-17; Mi 3, 9-11; Iz 5, 23; 10, 1n), przemoc klas rządzących (2 Krl 23, 30, 35; Am 4, 1; Mi 3, 1n; 6, 12; Jr 22, 13. 17), niewolnictwo (Ne 5, 1-5; Am 2, 6; 8, 6), niesprawiedliwe podatki (Am 4, 1; 5, 11n), niesprawiedliwych urzędników (Am 5, 7; Jr 5, 28).

Podobnie Maryja w Kanie poprzez swoją ingerencję, przedstawienie Jezusowi prośby ubogiej rodziny, solidaryzuje się z ludźmi ubogimi, których nie stać na urządzenie wspaniałego przyjęcia, przygotowanie wszystkich zapasów w takich ilościach, by nikomu niczego nie brakowało. Obok opisów ubóstwa mamy sprawozdania o przepychu królów i możnych. I tak 1 Krl 5, 2n. 7 ukazująca bogactwo Salomona podaje wielkie ilości pokarmów spożywanych przez dwór królewski, podobnie Nehemiasz wylicza ilość pożywienia, które przygotowywał na własny koszt jako namiestnik dla swych współpracowników i osób przychodzących do niego, by pokazać swą ofiarność w służbie dla własnego narodu, który był zarazem ludem Bożym (Ne 5, 14-19, zwłaszcza 18). Maryja natomiast w *Magnificat* wielbi Boga wywyższającego ubogich, skromnych, otwartych na Jego działanie, wzywających Jego pomocy, a przeciwstawiającego się pysznym, dumnym ze swego bogactwa i zaradności życiowej (Łk 1, 51-53)¹⁴. Jej prośbę można zestawić z wrażliwością Bożych wysłańców na potrzeby ludzi ubogich, wyzyskiwanych przez bogaczy, nie mających środków do życia i do urządzania radosnych uroczystości rodzinnych, z cytowanym wezwaniem Nehemiasza do darowania długów ubogim czy piętnowaniem przez proroków bogaczy wyzyskujących biednych.

Maryja wzywa do słuchania Jezusa, Syna Bożego, do wypełniania poleceń zmierzających w stronę wielkiego dobra wszystkich ludzi, a zwłaszcza znajdujących się w konkretnej potrzebie.

Obraz Maryi w Ewangeliach przedstawia Ją jako Służebnicę Pańską (Łk 1, 38), Pełną łaski (Łk 1, 28). Dogmat o Niepokalanym Poczęciu zwraca uwagę, że zawsze jest Ona otwarta na działanie Bożej łaski jako świątynia Ducha Świętego w najpełniejszym, najdoskonalszym znaczeniu¹⁵. Naucza Ona słowem i przykładem, jak słuchać słowa Bożego i pełnić Bożą wolę.

¹⁴ Por. H. SCHÜRMAN, *Das Lukasevangelium...*, 76.

¹⁵ Por. z nauką św. Pawła o człowieku jako świątyni Ducha Świętego, np. B. KURAS, *Święty Paweł o chrześcijańskiej czystości* (Attende lectioni 13), Katowice 1987, 70-77.

Jej otwarcie się na głos Boga, przyjmowanie Go z ufnością, zapowiada pełne objawienie się Boga jako Ojca. Szczególnie uwytklił je Chrystus, który wielokrotnie nazywa Boga Ojcem - Ojciec mój i Ojciec wasz (J 20, 17)¹⁶.

Podstaw nauki o Maryi jako Matce Kościoła można doszukiwać się w Starym Testamencie, gdzie stosunkowo rzadko, ale jednak występowały kobiety pełniące przywódczą rolę w Izraelu, np. Debora – kobieta-sędzia, która mówi w swojej pieśni: *aż powstałam ja, Debora, powstałam jako matka w Izraelu* (Sdz 5, 7)¹⁷.

Inna nauczycielka ludu Bożego Pierwszego Przymierza to prorokini Chulda (2 Krl 22, 14; 2 Krn 34, 22)¹⁸, której słowa (2 Krl 22, 15-20; 2 Krn 34, 23-28) wiążą się z odnalezieniem Księgi Prawa Bożego w czasach pobożnego króla Jozjasza (2 Krl 22, 8-10; 2 Krn 34, 14-19). Prorokini piętnuje lekceważenie Bożego Prawa i głosi karę, jaka przyjdzie na niewierny lud. Maryja głosi wielkie dzieła Boga, wielbi Go za łaski, jakie otrzymuje Ona sama i cały lud i wzywa do wierności, słuchania Syna Bożego zbawiającego Lud Boży.

W pierwszej swojej mowie po Zesłaniu Ducha Świętego (Dz 2, 14-39) św. Piotr cytuje słowa proroka Joela stanowiące zapowiedź powszechnego wylania Ducha - także na kobiety - córki Izraela i niewolnice: *W ostatnich dniach - mówi Bóg - wyleję Ducha mojego na wszelkie ciało, i będą prorokować synowie wasi i córki wasze, młodzieńcy wasi widzenia mieć będą, a starcy - sny. Nawet na nie-*

¹⁶ Por. L. STACHOWIAK, *Ewangelia św. Jana*, Poznań-Warszawa 1975, 390. *Odtąd chrześcijanie są prawdziwie dziećmi Boga, a On za sprawą Jezusa jest ich prawdziwym Ojcem. Stają się w pełni nowym ludem Bożym, związanym z Nim nowym Przymierzem*. L. MORRIS, *The Gospel according to John*, Revised Edition, Grand Rapids, Michigan 1995, 743n podkreśla w tekście zasygnalizowanie różnicy między Synostwem Bożym Jezusa wynikającym z Jego Boskiej natury a naszym przybranym synostwem otrzymanym dzięki Jego zbawczemu dziełu, a zarazem stwierdzenie, że Jego Ojciec jest równocześnie Ojcem Jego uczniów (nazwanych tu braćmi). Jeśliby Jezus nie chciał zaznaczyć różnic w relacjach z Ojcem, mógłby powiedzieć „nasz Ojciec” lub po prostu „Ojciec”.

¹⁷ Honorowy tytuł „matka” może stanowić analogię do tytułu „ojciec” nadawanego kapłanom (por. Sdz 17, 10; 18, 19). R. G. BOLING, *Judges*, Garden City, New York 1982, 118. 257. W pieśni może też stanowić przygotowanie do wymienianej na końcu matki Sisery (w. 28-23). Por. TAMŻE, 109.

¹⁸ Por. T. M. DĄBEK, *Związek kapłaństwa z posługą słowa*, w: *Kapłaństwo służebne w życiu i nauczaniu Jana Pawła II*, red. J. D. SZCZUREK, Kraków 1997, 141-150, zwłaszcza 142, przypis 4. Tytuł ten w ST nadany jest także Miriam siostrze Mojżesza (Wj 15, 20), Deborze (Sdz 4, 4), żonie Izajasza (Iz 8, 3) i fałszywej prorokini Noadii (Ne 6, 14), w NT Annie (Łk 2, 36) i fałszywej prorokini Jezabel (Ap 2, 20). Kobiety podobnie jak mężczyźni, przekazywały czasem słowa Jahwe Izraelowi, ale były to wypadki rzadkie. Por. E. L. CURTIS, A. A. MADSEN, *The Books of Chronicles*, Edinburgh 1910 (1976), 510; J. A. MONTGOMERY, *The Book of Kings*, Ed. H. S. Gehman, Edinburgh 1986, 525n.

wolników i niewolnice moje wyleję w owych dniach Ducha mego i będą prorokowali (Dz 2, 17n - cyt. J1 3, 1n).

Maryja nazywa siebie w Łk 1, 38 służebnicą Pańską - dosłownie niewolnicą - δούλη, jak w Dz 2, 18 - ἐπὶ τὰς δούλας μου, wyrażając całkowite oddanie się Bogu, gotowość pełnienia Jego woli¹⁹. Joelowa zapowiedź powszechnego udzielenia Ducha w czasach mesjańskich, w Maryi, Służebnicy (niewolnicy) Pańskiej, która jest wzorem Kościoła i każdego chrześcijanina, realizuje się już przed zstąpieniem Ducha Świętego, który z Nią współdziałał - Jego mocą poczęła, Duch Święty zstąpił na Nią, a Moc Najwyższego Ją osłoniła (por. Łk 1, 35).

Natchniona pieśń Maryi - *Magnificat* - przypomina, że w świątyni Jerozolimskiej działali śpiewacy i śpiewaczki (por. np. 2 Krn 35, 25; Ezd 2, 65; Ne 6, 67; Ps 68, 26). Tradycję Izraela podejmuje nowy lud Boży, w którym nauczanie i uwielbianie Boga dokonuje się także poprzez śpiew, hymny i pieśni pełne Ducha (por. np. Dz 16, 25; 1 Kor 14, 26; Ef 5, 19; Kol 3, 16; Jk 5, 13).

Maryja pełna łaski²⁰ - od początku swego ludzkiego istnienia²¹, wypełnia w sobie w sposób doskonały to, co zawierał obraz córki Syjonu - analogie Łk 1, 28-33, Sof 3, 14-17²².

Wypowiedziane w J 2, 5 polecenie Maryi jest proste i bezpośrednio [...] *Cechuje je pewność działania Jezusa wynikająca z wiary, która nie szuka ludzkich gwarancji ani uzasadnień w słowach Syna*²³ - postawa Maryi to bezwarunkowa wiara w Boże tajemnice (por. Łk 1, 38. 45), służebna gotowość pomocy (por. Łk 1, 39. 56)²⁴. Trzeba zwrócić uwagę zarówno na sens wyrazowy, jak i równocześnie na sens głębszy, duchowy tych słów, obejmujący więcej niż tylko doraźne polecenie związane z aktualną sytuacją.

¹⁹ Por. H. SCHÜRMAN, *Das Lukasevangelium...*, 57n.

²⁰ H. Schürmann widzi analogie do zdania „znalazłaś łaskę u Boga” - por. Rdz 6, 8; 18, 3; Dz 7, 46 - nie jak w tych tekstach w sensie szczególnej godności lub sprawiedliwego życia, lecz jak w Hbr 4, 16 jako wolny dar łaski, zgodnie z interpretacją tego tytułu dokonaną przez anioła w w. 30; por. TAMŻE, 44. J. P. KEALY (*The Gospel of Luke*, Denville, New Jersey 1979, 123) komentując słowa anioła Gabriela: „bądź pozdrowiona (raduj się), pełna łaski” zwraca uwagę na odniesienie do Za 3, 14-17 (Maryja jako nowa córka Syjonu), Dz 15, 23; 23, 26 (w sensie pozdrowienia konwencjonalnego): „Pan jest z Tobą” - analogia do pozdrowień Sdz 6, 12 (Gedeona), zapewnienie o Bożej pomocy (podobnie Wj 3, 2 w odniesieniu do Mojżesza); w Rt 2, 4 jest to zwyczajne pozdrowienie, które Booz skierował do żniwiarzy (sług).

²¹ Por. H. LANGKAMMER, *Maryja w Nowym Testamencie*, Gorzów Wielkopolski 1991, 101-107.

²² Por. TAMŻE, 87 i wcześniej.

²³ L. STACHOWIAK, *Ewangelia według św. Jana...*, 147.

²⁴ Por. I. H. MARSCHALL, *Commentary on Luke*, Grand Rapids, Michigan 1992, 69n.77-80.85; R. SCHNACKENBURG, *Das Johannesevangelium*, I, Freiburg-Basel-Wien 1979⁴, 336.

Tytuł naszych rozważań zwraca uwagę na podobne odniesienie Boga Ojca i Matki Najświętszej do Jezusa - Wcielonego Syna Bożego, posłanego na świat jako Mistrza i Zbawiciela. Bardzo ważne jest także głębokie przyjęcie treści obu wypowiedzi odnoszące się do nas, pokazujące, jak my mamy postępować wobec Jezusa, który do nas przemawia w imieniu Boga.

Słuchanie stanowi pewną określoną postawę człowieka. Niektórzy antropologowie zwracają uwagę, że spośród ludzkich zmysłów słuch nie ma takiego organu, który by pozwolił wyłączyć odbiór wrażeń - trzeba by w tym celu specjalnie zatkać ręką uszy. Stąd znaczenie posłuszeństwa jako postawy biorącej się ze słyszenia²⁵. Jest to postawa uczniów. Zaszczytny tytuł ucznia Boga, ucznia Jezusa lub w ogóle ucznia - bez dodatkowych określeń - występuje zarówno w Starym (Iz 54, 13) jak i w Nowym Testamencie (por. np. Mt 5, 1; 8, 21; Mk 2, 15; Łk 5, 30; J 2, 2; w Dz jest to jedno z określeń chrześcijan; por. np. 6, 1. 7; 9, 20. 25n. 36. 38; 11, 26). Uczniem jest ten, kto słucha, jak Maria z Betanii. Ona słuchała słów Pana i zasłużyła na Jego pochwałę (Łk 10, 38-42: *obrała najlepszą część*, w. 42). Jej słuchanie zgadza się tu ze słowami Maryi i Boga Ojca, jest ich wypełnieniem.

Św. Łukasz dwukrotnie pisze, że sama Maryja w związku z narodzeniem Chrystusa i towarzyszącymi mu okolicznościami zachowywała i rozważała w swoim sercu *wszystkie te sprawy* (2, 19) i *wszystkie te wspomnienia* (w. 51). W obu wypadkach występuje ten sam grecki termin, τὰ ρήματα który już wcześniej pojawia się w 2, 15, gdzie pasterze mówią: *zobaczmy, co się tam zdarzyło* (τὸ ρήμα τοῦτο το γεγονός) i o *czym nam Pan oznajmił*. Oznacza on słowa w znaczeniu bliskim hebrajskiego *dabar*, to znaczy coś więcej - sprawy, rzeczy, dlatego odpowiedniki wybrane w przekładzie Biblii Tyśiąclecia mają swoje uzasadnienie. Tak rozumiane słowa wiążą się też z daniem przykładu (por. J 13, 15), są adekwatne do życia tego, który je wypowiada. W tradycji dawnej duchowości i stosowanych przez nią etapach czytania Pisma świętego można widzieć podobieństwo do tekstów mówiących o tym, że Maryja zachowywała te słowa i rozważała je w swoim sercu (Łk 2, 19. 51)²⁶.

²⁵ Analogia to znaczenie posłuszeństwa i słuchania w duchowości mniszej, czego wyrazem jest np. początek Reguły św. Benedykta: „Słuchaj synu”. Por. T. M. DĄBEK OSB, *Człowiek w Regule św. Benedykta*, w: *Słuchaj, módl się, pracuj*, red. K. JANICKI, Poznań 1989, 278-295, zwłaszcza 278n; TENŻE, *Posłuszeństwo w Regule św. Benedykta*, w: *Za przewodem Ewangelii*, red. K. JANICKI, Tyniec 1986, 72-133, zwł. 92n.

²⁶ Por. A. JANKOWSKI, *Czytanie Pisma Świętego*, w: *Lectio divina. Boże czytanie*, Tyniec 1991, 9-15 oraz zamieszczony w tym opracowaniu tekst *Drabina do rajy czyli traktat o sposobie modlitwy*, 54-77.

Słuchanie jest właściwą postawą wobec Boga, szczególnie uwidacznia się to w konkretnych sytuacjach opisanych w Nowym Testamencie jak np. polecenie skierowane do sług podczas uczyty weselnej w Kanie Galilejskiej czy wiele momentów w życiu apostołów, kiedy odbierali od Pana Jezusa polecenia zarówno obejmujące całe ich życie (*Pójdź za Mną*), jak też szczegółowe zadania, np. to skierowane do dwóch uczniów, by przygotowali dla Pana Jezusa i apostołów wieczerzę paschalną (tylko św. Łukasz wymienia ich imiona - Piotr i Jan - Łk 22, 8). Obejmuje także całą postawę słuchania (ἀκούειν) i przyjmowania tego wszystkiego, co mówi Chrystus, posłany od Ojca (por. J 17, 18. 25; 20, 21), nierozdzielnie z Nim zjednoczony (por. J 4, 42; 5, 24; 6, 45; 10, 16. 26; 14, 10; 17, 18. 25; 18, 37; 20, 21n)²⁷, głoszący słowa życia (J 6, 63)²⁸, On jest Drogą, Prawdą i Życiem (J 14, 6).

Gdy słowa Maryi wypowiedziane w Kanie Galilejskiej rozważamy w kontekście całego Jej życia nasuwa się nam szereg biblijnych skojarzeń. Teraz zestawimy je ze słowami Boga Ojca wypowiedzianymi podczas Przemienienia. Paweł VI powołuje się na przekaz św. Mateusza. O wydarzeniu mówią wszystkie trzy Ewangelie synoptyczne (Mk 9, 2-8; Łk 9, 28-36), a także 2 P 1, 16nn. Ten ostatni przekaz ma szczególne znaczenie, gdyż wyżej od głębokich przeżyć stawia naukę zawartą w Piśmie Świętym, która zresztą podaje te same prawdy, jakie Chrystus w najgłębszy sposób wyjaśnił²⁹.

Słowa: *To jest mój Syn umiłowany, w którym mam upodobanie, Jego słuchajcie* (Mt 17, 5) mają odpowiedniki w Mk 9, 7 (*To jest mój Syn umiłowany, Jego słuchajcie*) i Łk 9, 35 (*To jest Syn mój, Wybrany, Jego słuchajcie*). Określenia Syna stosowane przez Ewangelistów podkreślają Jego najściślejszą więź z Ojcem i zleconą Mu misję³⁰. Zobowiązują słuchających, a przez nich wszystkich uczniów Chrystusa do posłuszeństwa Jego nauczaniu. Potwierdzona w ten sposób godność Syna wskazuje, że przysługuje Mu to wszystko, co

²⁷ Por. J. GIBLET, *Jésus et le „Père” dans le IVe Évangile* w: *L'Évangile de Jean. Études et Problèmes*, Bruges 1958, 111-130, zwł. 118. 123-126; A. JANKOWSKI, *Dynamika wiary według Czwartej Ewangelii*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 8(1975) 25-41, zwł. 38.

²⁸ W Ewangelii św. Jana często występuje motyw życia jako owocu wiary w słowa Jezusa potwierdzone Jego czynami i całym posłannictwem (por. J 6, 68; 12, 50).

²⁹ W 1 P 1, 16nn podkreśla się przeciwieństwo Bożej prawdy w stosunku do mitów (1 Tm 1, 4; 4, 7; 2 Tm 4, 4; Tt 1, 14 - niekończących się rodowodów), potwierdzenie posłannictwa Chrystusa, które doskonale zgadza się z Objawieniem i wypełnia wcześniej podane Objawienie wyrażone w księgach prorockich, oznaczających tu prorocтва mesjańskie i całość Starego Testamentu, a szczególnie odnoszące się w tym kontekście do paruzji - powtórnego przyjścia Chrystusa na sąd. Por. K. H. SCHELKLE, *Die Petrusbriefe. Der Judasbrief*, Freiburg-Basel-Wien 1961, 197. 200n; F. GRYGLEWICZ, *Listy katolickie*, Poznań 1959, 282.

jest należne samemu jednemu Bogu. Dlatego należy słuchać zarówno Jego słów, jak i przyjąć całe Jego posłannictwo jako wypełnienie Prawa i Proroków, całej nadziei Izraela³¹. Ojciec uwierzytelnia posłannictwo Syna podobnie jak w scenie chrztu w Jordanie³² - potem wstawia Syna przez zmartwychwstanie, teraz nakazuje uczniom, by Go słuchali - On ma słowo prawdy.

Przykład postawy słuchania w sposób doskonały daje Maryja, Służebnica Pańska, związana ze Sługą Pańskim zapowiedzianym w Iz 42-53. Tekst synoptyczny o prawdziwych krewnych Jezusa mówi, że są nimi ci, którzy słuchają słowa Bożego i wypełniają je. Łk 8, 21; Mt 12, 50 i Mk 3, 35 mówią wprawdzie o pełnieniu woli Bożej bez wspomnienia o słuchaniu, ale domyślnie słuchanie jest zawarte w skróconej wersji wypowiedzi Jezusa jako sposób odbioru woli Bożej, wynika też z kontekstu, zwrotu do ludzi otaczających Jezusa i słuchających Jego słów, by w ten sposób poznać wolę Bożą³³. Maryja wypełniała to sama w najwyższym stopniu - uczy tego, co sama praktykuje, w Kanie z całkowitym podaniem się woli Bożej poleca sługom wypełnić wszystko, co Jezus im zlecił³⁴.

O. prof. dr hab. Tomasz M. Dąbek OSB
Papieska Akademia Teologiczna (Kraków)

ul. Benedyktyńska 37
PL - 30-489 Kraków-Tyńiec

³⁰ L. T. JOHNSON (*The Gospel of Luke*, Collegeville, Minnesota 1991, 154nn) zwraca uwagę, że termin „wybrany” używany jest częściej przez św. Łukasza niż „umiłowany”, który również podkreśla sens wybrania (Łk 6, 13 - por. Łb 16, 7; LXX Ps 32, 12, a szczególnie Iz 41, 9; 43, 10; 44, 1 o Słudze Jahwe). Polecenie „Jego słuchajcie” uważa za aluzję do Pwt 18, 15 (LXX) prawdopodobną w Mk 9, 7 i Mt 17, 5; w Łk pewną, ponieważ wprost stosuje on ten tekst do Jezusa w Dz 3, 22. Jest to poświadczenie godności Jezusa nie tylko jako Syna Bożego (rozumianego w znaczeniu ST - wybranego człowieka, np. króla) i wybranego sługi, ale „proroka jak Mojżesz” - Pwt 18, 15. Por. także J. GNILKA, *Das Matthäusevangelium*, II, Freiburg-Basel-Wien 1988, 96n.

³¹ Por. J. P. KEALY, *The Gospel of Luke...*, 260.

³² D. J. HARRINGTON (*The Gospel of Matthew*, Collegeville, Minnesota 1991, 254) zwraca uwagę na zbieżność z Mt 3, 17 - połączenie aluzji do Mesjasza („mój Syn” - Ps 2, 7), Izaaka („umiłowany” - Rdz 22, 2) i Sługi Jahwe (Iz 42, 1; 44, 2). Dodatek Mateuszowy „Jego słuchajcie” może być aluzją do Pwt 18, 15: „Jego będziesz słuchał”. Tytuł „Jezus, prorok z Nazaretu w Galilei” występuje w Mt 21, 11. Por. J. HOMERSKI, *Ewangelia według św. Mateusza*, Poznań-Warszawa 1979, 286; R. BARTNICKI, *Prorok z Nazaretu w Galilei (Mt 21, 11)*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 25(1972) 213-218.

³³ Por. W. L. LANE, *The Gospel according to Mark*, Grand Rapids, Michigan 1974, 148; R. PESCH, *Das Markusevangelium*, I, Freiburg-Basel-Wien 1977, 223-225; J. P. KEALY, *The Gospel...*, 245.

³⁴ Por. H. VAN DEN BUSSCHE, *Jean*, (Bruges) 1967, 148; P. BEECKMAN, *L'Évangile selon saint Jean d'après les meilleurs auteurs catholiques*, Bruges 1951, 38.

God the Father and Mary Mother of Jesus before Jesus in Jn 2, 5 and Mt 17, 5*

(Summary)

Pope Paul VI in his apostolic adhortation *Mariialis cultus* quotes the words of Mary at Cana in Galilee: „Do whatever he tells you” and the words of God Father: „Listen to him” at the Transfiguration.

In the Old Testament there were similiar declarations of the Israel’s leaders and the congregation of the people: Ex 19, 8; 24, 3. 7; Dt 5, 37 (see 6, 4 – the beginning of *Shema Israel* - the most important prayer and confession of the faith of Israel); Ezr 10, 12; Ne 5, 12.

In Cana in Galilee Mary is a Woman, new Eve, Mother of the new people of God; she participates in the mission of her Son.

In the Old Testament there were female Judge Deborah (Jg 5, 7), prophetess Huldah (1 K 22, 15-20; 2 Ch 34, 23-28), female singers in the sanctuary (2 Ch 35, 25; Ezr 2, 65; Ne 6, 67; Ps 68, 26).

Mary sings the Magnificat (Lk 1, 46-55) as a poor woman and servant of God (Lk 1, 38). She always heard the words of God and teaches her sons and daughters to obey the will of God.

In the Transfiguration God Father confirms the mission of His Son. Mary heard His Voice in the whole of her life - She is an example and a teacher for all Christians.

*The biblical references from „The New Jerusalem Bible”, Garden City - New York 1985.